

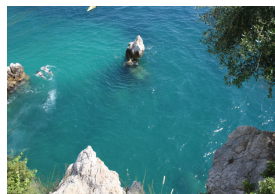

INCA

INSTITUTE FOR NATURE CONSERVATION IN ALBANIA
INSTITUTI PËR RUAJTJEN E NATYRËS NË SHQIPËRI

Potenciali për zhvillimin e ekoturizmit

Parku Kombëtar Detar Karaburun - Sazan

INCA INSTITUTE FOR NATURE CONSERVATION IN ALBANIA
INSTITUTI PËR RUAJTJEN E NATYRËS NË SHQIPËRI

Potenciali për zhvillimin e ekoturizmit
Parku Kombetar Detar Karaburun - Sazan

Kjo broshurë është përgatitur nga Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri në kuadër të projektit MedMPAnet dhe MedPAN South, pjesë e komponentit të Biodiversitetit të projektit GEF “Partneriteti strategjik për ekosistemet e medha detare te Detit Mesdhe” (SP LME Project), udhëhequr nga UNEP-MAP. Komponenti i biodiversitetit drejtohet nga UNEP-MAP RAC/SPA (projekti MedMPAnet) dhe WWF-MedPO (projekti MedPAN South).

© 2012 INCA

All rights reserved/Të gjitha të drejtat të rezervuara

Editor: Zamir Dedej, Franka Paloka

Layout: Genti Kromidha

Fotot: Zamir Dedej, Genti Kromidha, Lefter Kashta, Eno Dodbiba, Ilirjan Qiriaz

Parathënie

Situata aktuale dhe problemet në Detin Mesdhe

Mare nostrum, Deti Mesdhe, djepi historik i një sërë kulturash të ndryshme, është një pikë shkrirjeje që përmbledh çdo gjë të rëndësishme përsa i përket zhvillimit të qëndrueshëm dhe ruajtjes së biodiversitetit detar. *Mare medi terra*, ky det gjysëm i mbyllur, që përfaqëson më pak se 1% të oqeanëve të botës, përmban 10% të biodiversitetit detar të njohur deri më sot.

Deti Mesdhe vepron si një katalizator për çështjet e qeverisjes dhe menaxhimit të integruar të aktiviteteve njerëzore për arsye se: ai mbështet 1/3 të trafikut detar të globit, strehon 150 milion njerëz dhe tërheq çdo vit 200 milion vizitorë; pothuajse gjysma e vijës bregdetare të tij është kthyer në “artificiale”; dhe menaxhimi i stoqeve në rënie të peshkut është një çështje aktuale për debat.

Nisur nga nevoja për të ruajtur burimet detare e bregdetare të Mesdheut si dhe për të vazhduar përdorimin e shërbimeve të tyre, vendet e Mesdheut kanë krijuar tashmë një sërë zonash të mbrojtura detare (ZMD). Vetëm 3.8% e Mesdheut është nën njëfarë mbrojtjeje (nëse përfshijmë Pelagos Sanctuary kjo hapësirë shkon në vetëm 0.4%) dhe vetëm 42% e ZMD-ve kanë një plan menaxhimi.

Gjithashtu, ekzistojnë mangësi edhe midis statusit ligjor të zonave të mbrojtura dhe zbatimit të masave të nevojshme për ruajtjen e tyre, me fonde të mjaftueshme për menaxhim. Shumë ZMD janë krijuar thjesht dhe vetëm për ruajtjen e llojeve pa marrë në konsideratë mundësitë për marrjen e përfitimeve të shumëfishta nëpërmjet shqyrtimit me kujdes të vendndodhjes, madhësisë, zonimit/menaxhimit (përdorimi i shufishtë) dhe efekteve sinergjike të rrjeteve të zonave të mbrojtura. Për më tepër, disa raporte kombëtare kanë identifikuar probleme të ngjashme lidhur me përzgjedhjen, krijimin dhe menaxhimin e zonave të mbrojtura detare në detin Mesdhe.

Samiti Botëror mbi Zhvillimin e Qëndrueshëm (WSSD) deklaroi: “ZMD-të janë kyçi për arritjen e objektivit për të ruajtur efektivisht të paktën 10% të secilit rajon ekologjik të botës”, çka është synimi i përcaktuar në Konferencën e 6-të të Palëve të Konventës mbi Diversitetin Biologjik (KDB). Deri në 2012, qeveritë janë angazhuar të ulin humbjen e biodiversitetit nëpërmjet krijimit të “një rrjeti global të sistemeve efektivisht të menaxhuara, kombëtare apo rajonale të ZMD-ve”.

Duke iu përgjigjur sfidës së planit strategjik të KDB dhe Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit për vitin 2012 lidhur me ruajtjen e biodiversitetit dhe krijimin e zonave të mbrojtura detare, UNEP/MAP-RAC/SPA dhe WWF MedPO - sëbashku më të gjitha organizatat e rëndësishme partnere (IUCN-Med, shoqata MedPAN, Conservatoire du Littoral, ACCOBAMS, FAO...) - po krijojnë partneritete për të zbatuar aktivitete ambicioze në këtë drejtim.

Në mënyrë më specifike, RAC/SPA dhe WWF MedPO, në kuadër të “Partneritetit Strategjik për Ekosistemet e mëdha Detare të Detit Mesdhe” (projekti SP LME), aktualisht po ndihmojnë disa vende të Mesdheut për ngritjen e një rrjeti zonash të mbrojtura detare e bregdetare nëpërmjet nxitjes së krijimit dhe menaxhimit të zonave të mbrojtura detare.

Këto aktivitete i ndihmojnë vendet e rajonit të zbatojnë prioritetet e pranuar dhe të miratuara në Programin Strategjik të Veprimit për Ruajtjen e Diversitetit Biologjik në Rajonin e Mesdheut (SAP BIO; UNEP/MAP-RAC/SPA, 2003) dhe janë në një linjë me Protokollin e Konventës së Barcelonës mbi Zonat Veëanërisht të Mbrojtura dhe Diversitetin Biologjik në Mesdhe (SPA/BD Protocol).

Atef Limam (RAC/SPA)

Giuseppe Di Carlo (WWF MedPO)

Përmbajtja

1	Politikat dhe strategjitë kombëtare për zhvillimin e turizmit	1
2	Aktivitetet turistike në Shqipëri	3
3	Plani strategjik i Qarkut Vlorë	5
4	Turizmi në Qarkun e Vlorës	7
5	Parku Kombëtar Detar Karaburun - Sazan	9
6	Aktivitetet turistike brenda parkut detar	11
7	Aktivitetet e mundshme turistike brenda parkut detar	13
8	Aktivitetet e mundshme turistike jashtë parkut detar	17
9	Itineraret brenda parkut kombëtar detar	21
10	Mundësitë për të ardhmen	23

Shkurtime

GEF	Global Environment Facility	Fondi Global për Mjedisin
INCA	Institute for Nature Conservation in Albania	Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri
ISO	International Standards Organization	Organizata Ndërkombëtare e Standardeve
IUU	Illegal Unregulated and Unreported Fishery	Peshkimi i paligjshëm, i pa raportuar dhe i pa kontrolluar
MCPA	Marine and Coastal Protected Areas	Zonë e Mbrojtur Detare e Bregdetare
MoEFWA/MMPAU	Ministry of Environment, Forests and Water Administration	Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave
MPA	Marine Protected Area	Zonë e Mbrojtur Detare
MTCYS/MTKRS	Ministry of Tourism, Culture Youth and Sport	Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinsë dhe Sporteve
RAC/SPA	Regional Activity Center/Special Protected Areas	Qendra e Aktiviteteve Rajonale/ Zonat Veçanërisht të Mbrojtura
SAP BIO	Strategic Action Plan for Biodiversity of the Barcelona Convention	Plani Strategjik i Veprimit për Biodiversitetin i Konventës së Barcelonës
SAP MED	Strategic Action Program for Mediterranean	Programi Strategjik i Veprimit për Mesdheun
SP LME	Strategic Partnership for the Mediterranean Sea Large Marine Ecosystem	Partneriteti Strategjik për ekosistemet e mëdha detare të Mesdheut
SPMCPA	Strategic Plan of Marine and Coastal Protected Areas	Plani Strategjik për zonat e mbrojtura detare e bregdetare
UNDP	United Nations Development Program	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin
UNEP-MAP	United Nations Environment Program – Mediterranean Action Plan	Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin – Plani i Veprimit për Mesdheun
UNWTO	World Tourism Organisation	Organizata Botërore e Turizmit
WTTC	World Travel & Tourism Council	Këshilli Botëror i Turizmit dhe Udhëtimit
WWF-MedPO	WWF Mediterranean Program Office	Fondi Botëror për Natyrën Programi për Mesdheun

1

Politikat dhe strategjitë kombëtare për zhvillimin e turizmit

Programi i qeverise për periudhën 2009-2013 ve një theks shume të rëndësishëm mbi zhvillimin e turizmit. Ai e sheh turizmin si një nga tre fushat prioritare për zhvillimin e shpejte e të qëndrueshëm të ekonomisë në vend, bashke me zhvillimin e agro-industrisë dhe rritjen e eksporteve.

Objekti kryesor i qeverise është zhvillimi i një turizmi të qëndrueshëm i cili ruan dhe promovon trashëgiminë natyrore e kulturore të vendit. Programi njeh qartazi rëndësinë e një mjedisi tërheqës si parakusht për zhvillimin e suksesshëm të turizmit dhe shkon kundër abuzimeve të kryera në zonat turistike.

Programi i qeverisë kërkon për zhvillimin e formave të ndryshme të turizmit, ku

nuk përfshihet vetëm turizmi bregdetar, por edhe ai kulturor, historik, natyror dhe agro-turizmi. Ai e sheh sektorin privat si aktor mjaft të rëndësishëm në zhvillimin e infrastrukturës së nevojshme për turizmin.

Gjithashtu, qeveria shqiptare ka hartuar edhe strategji për zhvillimin e sektorit të turizmit, në të cilën parashikohet një bashkëpunim i vazhdueshëm midis autoriteteve lokale dhe sektorit privat. Në këtë kuadër, “Strategjia kombëtare për zhvillimin e turizmit” (*miratuar me VKM Nr. 517, datë 03.07.2003*) dhe “Strategjia dhe plani i veprimit për zhvillimin e turizmit natyror e kulturor” (*miratuar me VKM Nr. 395, datë 21.06.2006*), janë dy dokumentet kryesore që drejtojnë politikat e zhvillimit të turizmit në vend.

Kuadri ligjor

Ligji kryesor në fushën e turizmit është Ligji Nr. 9734, date 14.05.2007 “Për Turizmin”.ky ligj përbën bazën për ndërhyrjen e qeverise në zhvillimin e aktiviteteve turistike me pasoja të rëndësishme mjedisore.

Qëllimi kryesor i këtij ligji është të përcaktojë parimet dhe rregullat kryesore që drejojnë sektorin e turizmit si dhe hartimin e standardeve për shërbimet dhe produktet turistike

Ky ligj rregullon marrëdhëniet midis institucioneve publike dhe individëve apo kompanive private, vendase apo të huaja, të angazhuara në sektorin e turizmit. Ai përcakton të drejtat dhe detyrimet e pjesëmarrësve në aktivitetet turistike në përputhje me standardet e vendosura në këtë ligj.

Në bazë të këtij ligji është ngritur Komiteti Ndërmnistror për Turizmin, si një organ konsultativ i Këshillit të Ministrave, i

cili mbikëqyr strategjitë për zhvillimin e turizmit, planin e veprimit në nivel kombëtar, si dhe udhëheq politikat për zhvillimin e një turizmi të qëndrueshëm në Shqipëri.

Komiteti Këshillimor i Sektorit Privat për Turizmin është ngritur si një organ këshillimor për të garantuar pjesëmarrjen e sektorit privat në diskutimin dhe shqyrtimin e çështjeve që lidhen me aktivitetet turistike, si dhe për të garantuar bashkëpunimin midis sektorit privat dhe Ministrisë së Turizmit, Kulturës Rinisë dhe Sporteve, mbi të gjitha aspektet që lidhen me zhvillimin e turizmit dhe zbatimin e strategjisë kombëtare të turizmit dhe planit të veprimit.

2 Aktivitetet turistike në Shqipëri

Të dhënat statistikore ekzistuese mbi turizmin janë të kufizuara dhe kryesisht janë marrë nga pikat e kalimit kufitar dhe janë përpunuar nga Instituti i Statistikave dhe Ministria e Turizmit, Kulturës Rinise dhe Sporteve.

Të dhënat nuk janë shumë të besueshme, prandaj është e nevojshme ngritja e nj sistemi për grumbullimin dhe përpunimin e të dhënave mbi turizmin sipas standardeve ndërkombëtare.

Shumica e të dhënave të mëposhtme janë marre nga Përmbledhja e Statistikave të Turizmit e Organizatës Botërore të Turizmit për periudhën 2006-2010, si dhe ndikimi ekonomik i turizmit nga WTTC.

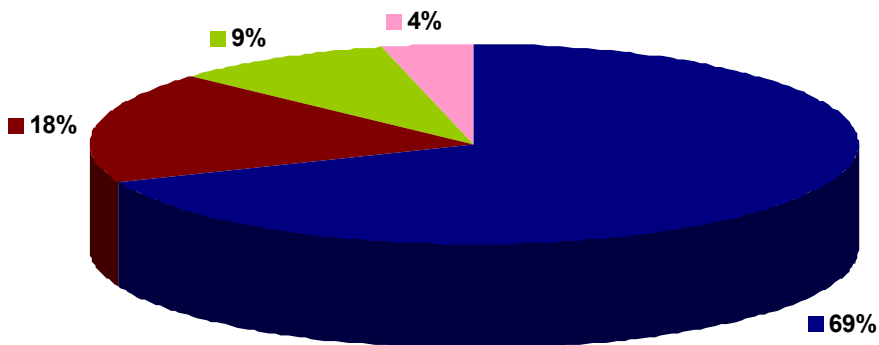
Sipas Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinise dhe Sporteve, rreth 80% e vizitoreve vijnë nga vendet fqinje (Kosove, Maqedoni, Bosnje Hercegovine, etj) si dhe shqiptarë të emigruar në vende të tjera.

Burimi: MTKRS

Vizitorët sipas vendit të origjinës

■ Kosova ■ Maqedonia ■ Mali i zi & Greqia ■ Evropa

Burimi: MTKRS

KONTRIBUT DIREKT NE PBB (VITI 2010)	7,4
PUNESIM DIREKT	64,000
PUNESIM DIREKT DHE INDIREKT	226,000
KAPITALE TE INVESTUARA NE TURIZEM DHE UDHETIME	4,4

Burimi: WTTC

SHTRETER NE NJESITE AKOMODUESE (VITI 2010)	17,879
NETE FJETJE (TE HUAJ)	185,369
MESTARJA NETE FJETJE	2,6
NUMRI I AGJENCIVE DHE OPERATOREVE TURISTIKE	443
KAPACITETI MBAJTES (vizitore/populsia)	0,57

Burimi: UNWTO

3 Plani Strategjik i Qarkut Vlorë

Aktualisht, një nga prioritetet me të rëndësishme për shumicën e vendeve në zhvillim, është zhvillimi i një baze ekonomike të qëndrueshme.

Autoritetet lokale të Qarkut të Vlorës, si një nga destinacionet kryesore turistike në vend, kanë shfaqur një interes të vazhdueshëm për tu bërë pjesë e një zhvillimi të integruar në linjë me Strategjinë Kombëtare të Turizmit dhe Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim.

Megjithëse në nivel lokal ka pak dokumente strategjike për zhvillimin e territorit të bashkive dhe komunave, deri në vitin 2011 nuk kemi pasur një vizion të përbashkët rajonal për të ardhmen dhe as strategji që të udhëheqin zhvillimin e çdo komune apo bashkie, veçanërisht atyre që nuk kanë plane lokale zhvillimi.

Gjatë periudhës 2010-2011 është hartuar nga UNDP ART GOLD 2 një plan strategjik për qarkun e Vlorës i paraqitur në qershor 2011.

Synimi i këtij plani strategjik për qarkun e Vlorës është i lidhur ngushte me përfshirjen e komuniteteve lokale për hartimin dhe zbatimin e një vizioni të përbashkët për të ardhmen, i cili lidh të gjitha ato aspekte kulturore, mjedisore, sociale dhe ekonomike të territorit që e bëjnë atë unik.

i të ardhurave dhe përfitimeve për komunitetin, duke zhvilluar gjithë format e turizmit, duke vlerësuar atraksionet natyrore dhe kulturore. Zhvillimi i integruar dhe komplementar i këtyre tre sektorëve do të sjellë edhe zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik të rajonit.

Bazuar në politikat kombëtare dhe lokale, si dhe situatën aktuale në qarkun e Vlorës, plani strategjik përcakton tre skenarë të rëndësishëm për zhvillimin e diversifikuar ekonomik të territorit, ku zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm zë vendin e parë (ndjekur nga zhvillimi rural dhe industria e lehtë), si gjenerator

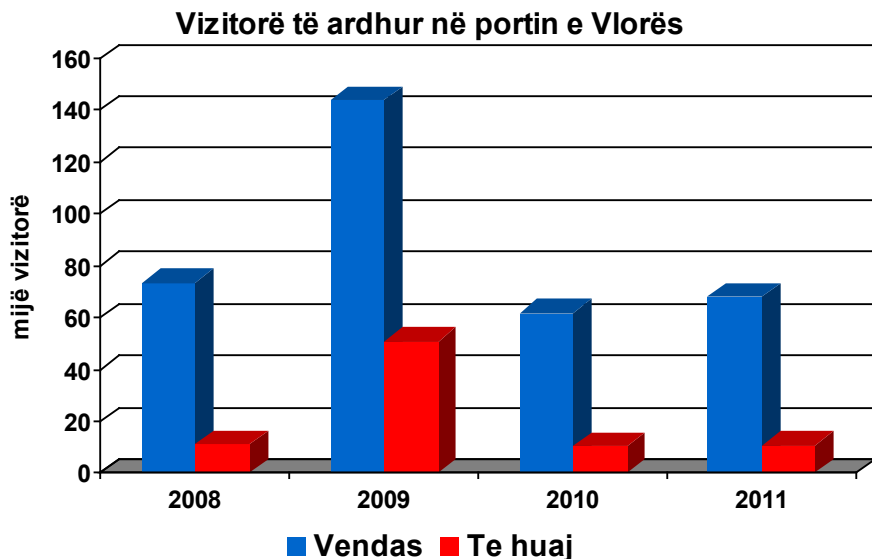
4 Turizmi në Qarkun e Vlorës

Industria e turizmit në zonën e Vlorës është kryesisht e lidhur me turizmin natyror (Parku Kombëtar i Llogorasë, Laguna e Nartës dhe e Orikumit) dhe atë bregdetar.

Sipas të dhënave statistikore të Qarkut Vlorë, numri i përgjithshëm i operatoreve turistike dhe agjencive të udhëtimit që operojnë në qarkun e Vlorës është 16. Edhe pse zona e Vlorës është në fillimet e zhvillimit të turizmit, aktualisht ekziston

një kapacitet akomodimi prej rreth 3200 shtretërish në 38 hotele (Qarku Vlorë, 2011). hotelet pranë qytetit të Vlorës kane kapacitet më të madh se ato përgjatë bregut.

Shumica e tyre nuk janë ndërtuar sipas standardeve ndërkombëtare. Ato janë të vete-klasifikuara për sa kohë që shteti nuk ka ngritur ende një sistem për standardizimin dhe klasifikimin e tyre. Shumë hotele dhe restorante të vogla

janë vendosur përgjatë bregdetit nga Vlora në Orikum. Në parkun Kombëtar Llogora janë ngritur disa fshatra turistike me shtëpiza prej druri, restorante dhe mjedise sportive. Disa nga hotelet e reja janë ndërtuar pa ndonjë plan apo edhe pa leje ndërtimi.

Në qytetin e Orikumit, banorët ofrojnë shtëpitë e tyre për akomodimin e turistëve, veçanërisht gjatë stinës së verës. Në zonën e Izvorit (Tragjas) është ndërtuar një hotel modern (Grand Hotel) që ofron jo vetëm akomodim dhe ushqim, por edhe shërbime të tjera argëtuese e çlodhëse.

Të dhënat statistikore mbi turistet e ardhur bazohen në informacionin e marre në pikat e kalimit kufitar, i cili nuk është

fort i besueshëm. Sipas të dhënave të qarkut Vlorë, numri i turistëve të huaj për vitin 2011 ka qenë 10'926 turistë.

Numri i përgjithshëm i turistëve është në rënie për dy arsye: shqiptarët gjithnjë e më shumë po preferojnë t'i kalojnë pushimet jashtë vendit dhe diaspora është prekur nga kriza ekonomike globale.

5 Parku Kombëtar Detar Karaburun - Sazan

Krijimi i Parkut Kombëtar Detar në zonën e Gadishullit të Karaburunit dhe Ishullit të Sazanit përbën një mundësi për menaxhimin e burimeve detare në mënyrë të qëndrueshme dhe ndikon edhe në përdorimin e burimeve tokësore, ndaj është e rëndësishme që kjo mundësi të shfrytëzohet plotësisht nga autoritetet lokale dhe komunitetet që jetojnë aty.

Parku Kombëtar Detar Karaburun Sazan shtrihet në një sipërfaqe prej 12'571 ha brenda territorit të Qarkut të Vlorës dhe Bashkisë së Orikutit.

Zona e mbrojtur shtrihet ndërmjet gjirit të Vlorës dhe Parkut Kombëtar të Llogorasë, dhe karakterizohet nga një reliev i ashpër me shpate që bien thike mbi det dhe me kanione e shpella që mund të vizitohen vetëm me varkë.

Gadishulli i Karaburunit është i pabanuar dhe pa ndërtime. Ai ndahet nga Ishulli i Sazanit nga

një ngushtice e vogël që njihet me emrin “Mezokana” dhe është 16 km e gjatë dhe 3,5 km e gjerë. Diversiteti detar është mjaft i bollshëm dhe pasurohet edhe me mbetje anijesh të mbytura që e bëjnë më

Zhvillimi i turizmit natyror është një nga prioritetet strategjike të zonës, pasi ai ka një ndikim të ulet mbi mjedisin, ka pak kërkesa për zhvillimin e infrastrukturës, dhe nëse planifikohet e menaxhohet si duhet mund të sjelle përfitime për komunitetet lokale. Ai mund të sjelle

tërheqës për turizmin e zhytjes. Zona ka një klimë të butë Mesdhetare me verë të nxehtë dhe dimra përgjithësisht të freskët e të thatë.

Zona e mbrojtur detare dhe territori përreth saj (Parku Kombëtar Llogora, qyteti i Vlorës, zonat rurale, Laguna e Orikumit, Rrëza e kanalit, Laguna e Nartës, etj) përmbajnë një larmi atraksionesh natyrore e kulturore. Megjithatë, sektori i turizmit është pak i zhvilluar në rajon dhe kryesisht i pa planifikuar.

lokal si direkt në sektorin turistik ashtu edhe indirekt në sektorët mbështetës, duke diversifikuar ekonominë lokale në zonat rurale ku punësimi në bujqësi është sporadik.

Aktualisht, në zonën e mbrojtur detare Karaburun Sazan operojnë disa operatore turistike dhe agjenci që ofrojnë aktivitete zhytjeje, të cilat nuk janë të rregulluara për shkak të mungesës së ligjeve për këto aktivitete, si dhe shëtitje me kalë, të cilat bëhen në shtigje të pa shënuara duke përdorur udhërrëfyes lokalë.

6 Aktivitetet dhe atraksionet turistike në parkun detar

Zona e mbrojtur detare përbën një mundësi të re për menaxhimin e burimeve detare në mënyrë të qëndrueshme si dhe për të ndikuar në përdorimin e burimeve tokësore duke favorizuar zhvillimin e turizmit. Aktualisht, parku vizitohet nga një numër i kufizuar vizitueshëm dhe nuk ka të dhëna mbi numrin dhe qëllimin e vizitave të tyre.

Zona e mbrojtur, nga pikëpamja turistike, duhet konsideruar në lidhje të ngushte me atraksionet e tjera natyrore, historike e kulturore që ekzistojnë në territoret përreth saj, duke krijuar itinerare për vizitorët vendas e të huaj, duke rritur njohuritë për vendin dhe duke stimuluar zhvillimin e turizmit në rajon.

Në këtë proces, rolin me të rëndësishëm e luajnë operatorët turistike, të cilët duhet të kenë informacionin e duhur mbi parkun detar dhe atraksionet e tjera natyrore e kulturore që ekzistojnë në zone.

Turizmi natyror apo ekoturizmi, si çdo dege tjetër e turizmit, duhet të tregtohet në mënyrë profesionale. Turistët duan të shohin diçka ndryshe, diçka të re, diçka spektakolare, diçka për tu fotografuar. Ndonjëherë ata duan të udhëtojnë në

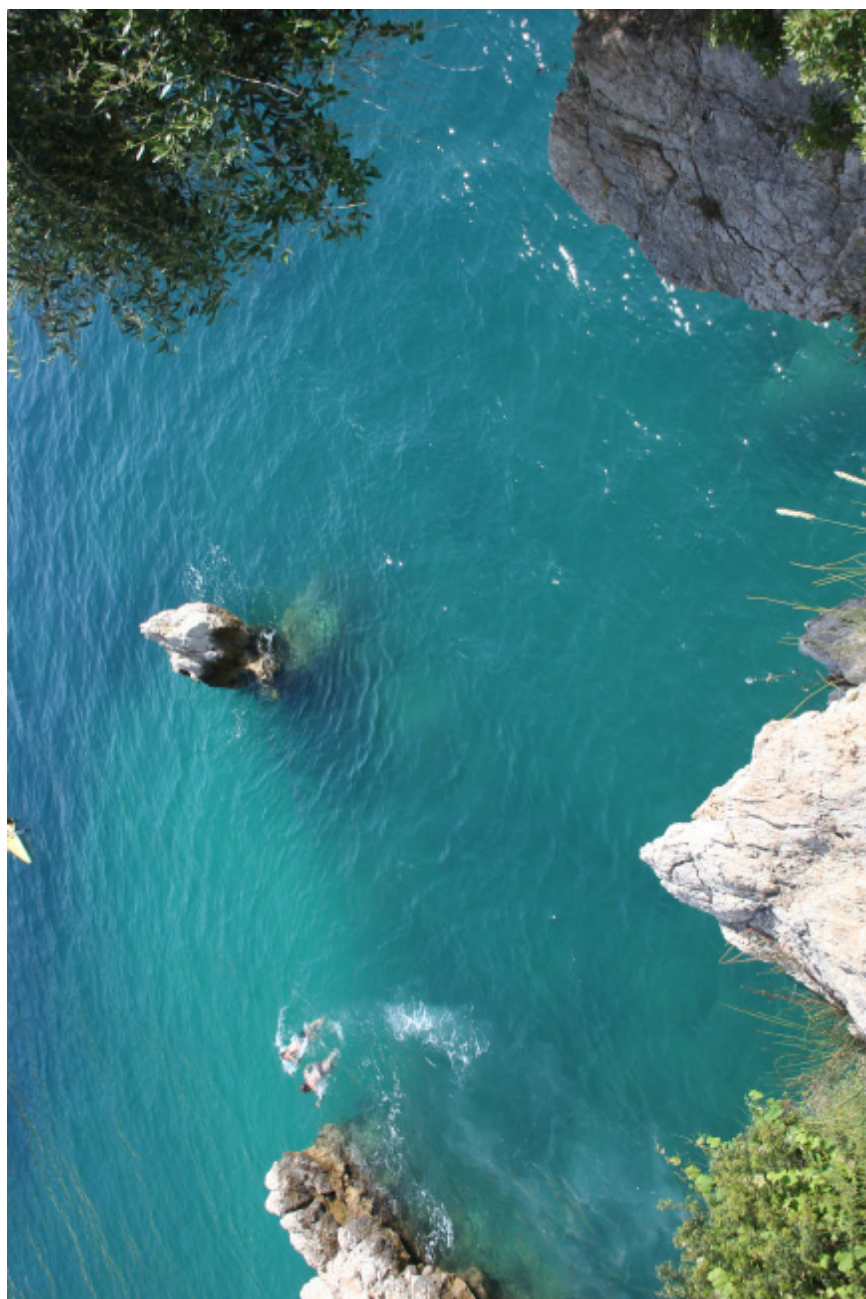
kushte komode, me sforcime minimale, ndërsa herë të tjera duan t'i gërshetojnë aventurat e tyre me aktivitete çlodhëse si banja dielli, not dhe shopping.

Si rrjedhim, paketa më e suksesshme turistike kombinon një sërë interesash të ndryshme si bota e egër, zakonet lokale, vendet historike, peizazhet mahnitëse, ushqimin, vallet dhe mbi të gjitha detin.

Të pasionuarit e zhytjes dhe turistët nga vendet e zhvilluara po tregojnë interes në rritje për udhëtimet e specializuara, të orientuara drejt karakteristikave natyrore dhe kulturore të parqeve kombëtare në rajon. Ata mund të jenë të huaj por edhe vendas të interesuar për aventura dhe në kërkim të emocioneve të reja, mund të jenë turistë të rastësishëm apo nga ata që vijnë për qëllime edukimi.

Sezoni turistik i zonës mund të zgjerohet përveç verës edhe përgjatë pranverës dhe vjeshtës.

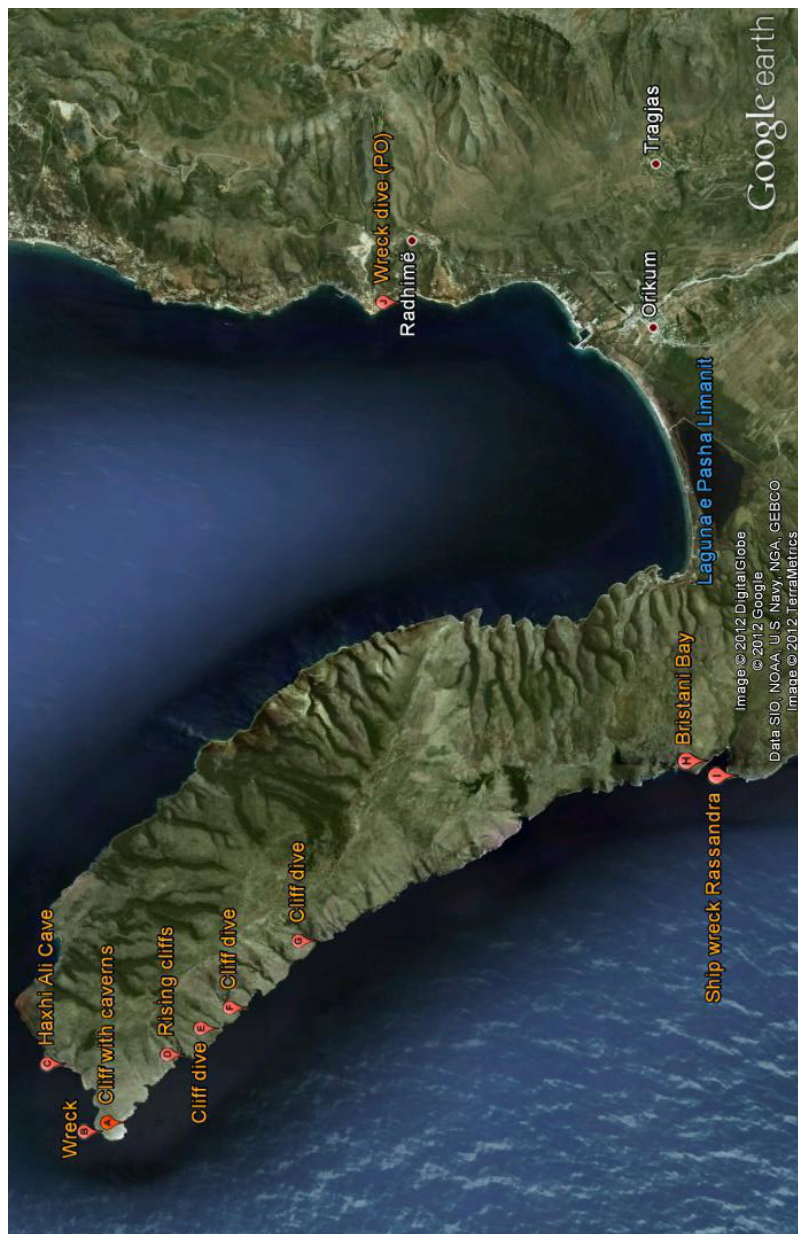
7 Aktivitetet e mundshme turistike në parkun detar

Hyrja e zonës së mbrojtur ndodhet pranë lagunës së Orikumit, përmes bazës ushtarake të Pasha Limanit. Në zonën e mbrojtur mund të hyhet edhe duke i rënë përqark lagunës për të evituar bazën ushtarake. Në pjesën lindore dhe veriore të gadishullit të Karaburunit, rruga rrëshqet përgjatë kurrizit të malit pothuajse në buzë të detit duke krijuar mundësinë për të vizituar vendet e zhytjes dhe një sere atraksionesh kulturore. Aktivitete si shëtitjet në natyrë, ngjitjet alpinistike, pikniku, vërtetimi i pamjeve mahnitëse, mund të jnë pjesë e paketave turistike. Brenda zonës së mbrojtur Karaburun Sazan, interesi kryesor lidhet

me aktivitetet ujore si not, zhytje nëpër shkëmbinjtë nënujorë, anije të mbytura apo vërtetimi i botës nënujorë, lundrim etj.

Për aktivitetet e zhytjes, vizitorët mund të marrin një varkë nga porti i Orikumit apo nga porti i peshkimit në Vlorë. Nga porti i peshkimit duhet rreth një orë udhëtim me varkë për të mbërritur deri në majë të gadishullit apo në ishullin e Sazanit. Pjesa e jashtme e gadishullit dhe ishulli i Sazanit konsiderohen si zonat më të mira për zhytje, duke pasur jo vetëm shikueshmëri të mirë gjatë gjithë vitit, por edhe pamje interesante e mjaft mbresëlënëse nënujore. Bregu verior zgjatet për gati 4

km nga Kepi i Karlovecit deri në kepin e Gjuhëzës, ndërsa bregu perëndimor shkon deri tek gjiri i Bristanit.

Vendet me interesante për zhytje, siç tregohet edhe në harte, janë:

A. Në gadishullin e Karaburunit janë identifikuar 17 vende zhytjeje:

1. Maja e gadishullit të Karaburunit ka 4-6 vende zhytjeje; në Kepin e Gjuhëzës ndodhen dy vende zhytjeje që kane një shikueshmëri shume me të mire së të tjerët. Zona e zhytjes “A” është mbetje e një anijeje luftarake italiane që është mbytur në 1915.
2. Shpella e Haxhi Aliut është mjaft e gjerë brenda dhe lejon futjen e varkave.
3. Vendi me interesant i zhytjes është brenda gjirit të Vlorës. Aty ka një sërë mbetjesh nga anije të mbytura gjatë luftës së parë e të dyte botërore, midis të cilave edhe anija spital italiane “PO”, që ndodhet në thellësi mjaft të përshtatshme për zhytësit.

B. Në ishullin e Sazanit janë identifikuar 5 vende zhytjeje:

4. Ishulli i Sazanit ka një gjatësi prej 4.8 km dhe gjerësi 2 km me një vije bregdetare prej 10 km me kanione të mrekullueshme në Kepin e Pëllumbave dhe në Gryken e Ferrit. Vendet më interesante për zhytje janë Feneri i Marinës, Gryka e Xhehnemit, dhe Gjiri i Shën Nikollës.

Gadishulli i Karaburunit njihet edhe si një rezervë gjuetie ku mund të gjuheshin derri i egër, lepuri i egër, shapkat. Por, në 10 vitet e fundit është ndaluar gjuetia e derrit të egër dhe është kufizuar gjuajtja e kafshëve të tjera të gjahut. Aktivitetet e peshkimit janë përqendruar kryesisht në lagunën e Orikumit ku mund të peshkohen koca (*Sparus aurata*), qefulli (*Mugil cephalus*), ngjala (*Anguilla Anguilla*) dhe levreku (*Dicentrarchus labrax*). Shpellat që ndodhen në gadishullin e Karaburunit, shpesh jot e arritshme nga toka, shërbejnë si vendstrehime për fokat e Mesdheut.

Zonat e trashëgimisë kulturore në zonën e mbrojtur:

- ◆ Shpella e Gramës, një gji i vogël ku barkat dhe anijet ankoroheshin që në kohet e lashta. Në shpatet e larta e të thepisura të gjirit, i cili ka shërbyer edhe si karriere mermeri, ka shkrime të gdhendura në shkëmb që janë falënderime për perëndinë e deteve Poseidonin (shekulli IV p.K), apo emra njerëzish të shquar e me influencë të kohës si Mark Antony apo perandori Bizantin Manuel II Palaiologos (shekulli I).
- ◆ Shpella e Haxhi Aliut, shpella më e lartë në Shqipëri (40 m e larte), ku ka gjurmë të historive intriguese të pirateve të Kanalit të Otrantos.
- ◆ Vend-zbarkimi i Cezarit,
- ◆ Shkrime të periudhës Helene,
- ◆ Piktura të gdhendura të periudhës së hershme kristiane;
- ◆ Amfora antike në Kepin e Shën Nikollës dhe Ishullin e Sazanit.

8

Aktivitetet e mundshme turistike jashtë parkut detar

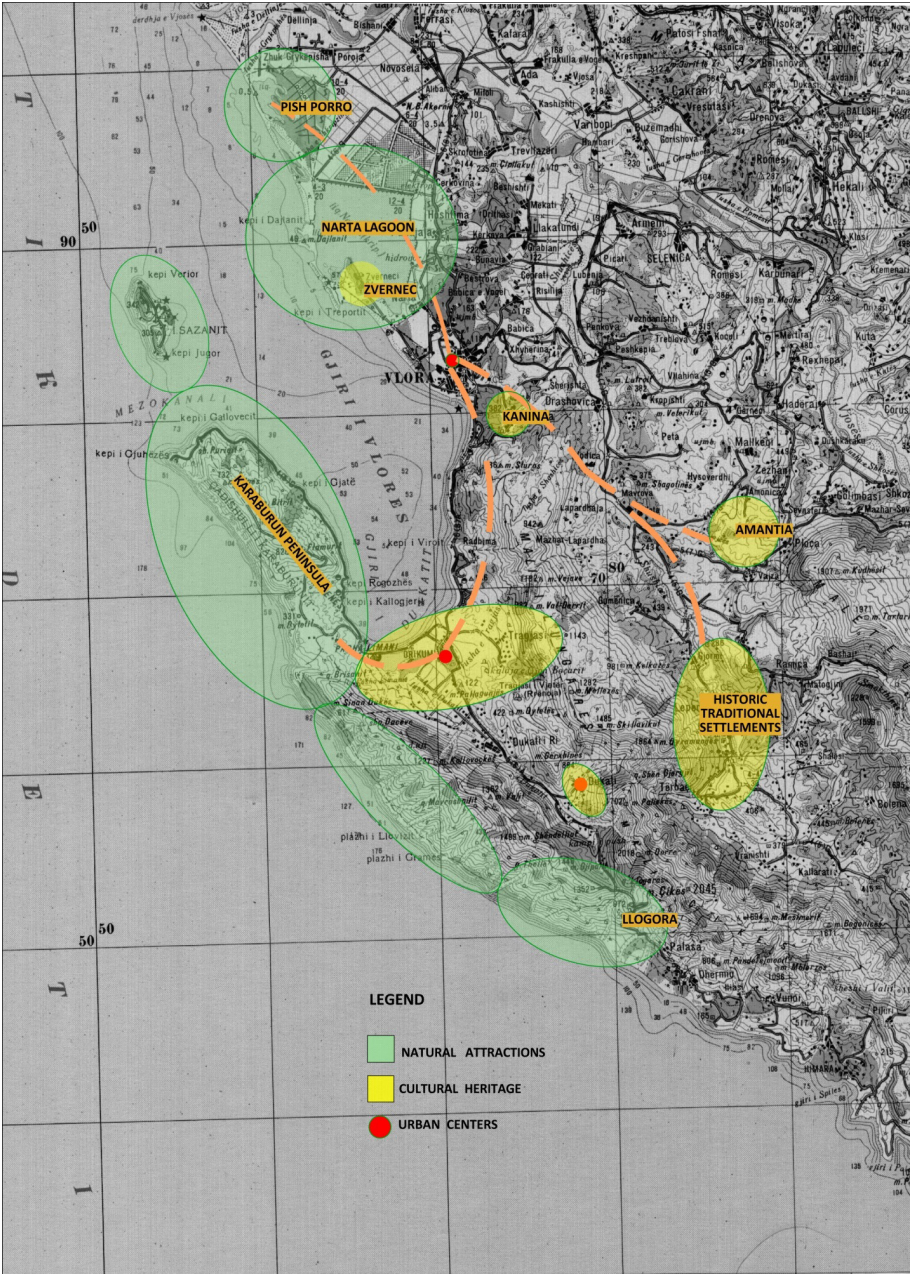
Qarku i Vlorës është mjaft i pasur në trashëgimi natyrore e kulturore. Qyteti Vlorës përmendet për here të parë nga Ptolemeu në shekullin II p.K, si një qytet-port i quajtur Aulona, gjurmët e të cilit mund të hasen edhe sot në qendër të qytetit. Në kohet e lashta zona ka qenë e njohur për tregtinë e kripës, verës dhe vajit të ullirit, dhe ka shkëlqyer në kohën e mesjetës si qendër e përpunimit të hekurit, prodhimit të armëve dhe nxjerrjes së bitumit. Nga qyteti i Vlorës mund të

planifikohen itinerare për të vizituar zona që ofrojnë një gamë të gjerë aktiviteteve natyrore e kulturore të integruara më së miri midis tyre, të cilat më poshtë po i rendisim të ndara në tre grupe (shikoni hartën):

Vizita në vendet e trashëgimisë kulturore;

- Qyteti i lashtë i Orikutit (shekulli IV p.K), i cili ka vlera të ngjashme me parkun arkeologjik të Butrintit. Të dyja këto zona arkeologjike përbëjnë

shtyllat e civilizimit të bregut jugor. Qyteti ndodhet 24 km larg qytetit të Vlorës. Një pjesë e mirë e qytetit të lashtë të Orikumit gjendet në pjesën nënujore. Orikumi, i vendosur në kodrën e Paleokastres, ka qenë një port i rëndësishëm në detin Adriatik. Gjatë sundimit otoman, porti u quajt Pasha Liman. Me interes për tu vizituar në këtë zone janë amfiteatri i ndërtuar rreth shekullit I, Kulla e Abaz Aliut, kisha e Marmiroit apo një sërë shpellash që gjenden përreth zonës.

- Tragjasi, ndodhet 8 km nga rruga Vlorë-Sarandë dhe aty gjendet kalaja e Gjon Boçarit dhe rrënojat e fshatit Tragjas i vjetër;
- Qyteti i lashtë i Amantias (shekulli V p.K) është një zone arkeologjike që ndodhet pranë fshatit Ploçë, përgjatë rrugës Vlorë-Tepelenë;
- Kalaja mesjetare e Kaninës, me rrënoja të periudhave të ndryshme, është e vendosur në një kodër me lartësi 600 m mbi nivelin e detit dhe ofron pamje të mrekullueshme të gjirit të Vlorës;
- Kompleksi i Zvërnecit përfshin kishën dhe manastirin e Shën Mërisë ndërtuar në shekullin XVII, kalanë e Triportit dhe muret e lashta të fundosura nën ujë (shekulli IV p.K);
- Xhamia e Plumbit dhe xhamia e Muradies në Vlorë.

Vizita në qytetin e Vlorës dhe zonat përreth:

- Vizitat në qytet apo në zonat rurale për të shijuar gatimet e veçanta apo сувениret interesante të zonës,

- Vizita në muzetë e qytetit:
 - o Muzeu i Pavarësisë, vendosur në një godinë historike të shekullit të XIX, e cila ka shërbyer si rezidence e qeverisë së Vlorës në periudhën 1912-1913.
 - o Muzeu Historik, gjendet në qendër të qytetit dhe përmban gjetje arkeologjike, materiale e dokumente historike të periudhave të mesjetës, rilindjes apo periudhave të mëvonshme.
 - o Muzeu Etnografik, vendosur në qendër të qytetit përmban objekte të vyera etnografike të përdorura në shekujt XVI-XIX.

Vizita në zonat natyrore:

- Laguna e Orikumit – ndodhet në skajin jugor të gjirit të Dukatit dhe është një zonë e rëndësishme arkeologjike.

- Parku Kombëtar i Llogorasë me peizazhe mbresëlënëse, pyje, kullota e habitate të pasura.
- Laguna e Nartës – gjendet në pjesën veriore të gjirit të Vlorës, rreth 11 km nga qyteti dhe është një zonë e rëndësishme për shpendët. Në pjesën jugore të lagunës gjenden dy ishuj të vegjël me një sipërfaqe prej 7 ha.

Manastiri i famshëm i Shën Mërisë është ndërtuar në njërin prej këtyre ishujve.

- Pylli i Pisha-Poros, është një pyll me pisha mesdhetare e duna bregdetare, që ndodhet në veri të qytetit të Vlorës, pranë lagunës së Nartës;
- Rrëza e Kanalit, është një pjesë bregdeti prej 30 km, që shtrihet nga gjiri i Bristanit deri në gjirin e Dhërmiut. Zona është e ngjashme me gadishullin e Karaburunit për sa i përket florës dhe faunës detare.

Vlerat gastronomike të zonës

Zona e Vlorës është mjaft e pasur në gatime tradicionale, të cilat janë të influencuara më shumë nga kuzhina otomane, por që në ditët e sotme kombinohen me gatime Italiane, Franceze e Greke. Si gatime më

tradicionale të zonës mund të përmendim:

- Mishin e pjekur në hell apo në skarë (paidhaqe),
- Arapashin
- Byrekët,
- Qoftet me mish apo me spinaq,
- Paçe apo tasqebap, etj.

Pija me tradicionale është “Rakia” e bërë kryesisht prej rrushit, por zona është e njohur edhe për prodhimin e verës.

9 Itineraret brenda parkut detar

Shëtitjet mund të zgjasin nga dy deri në gjashtë orë, në varësi të shtigjeve të zgjedhura, dhe është më mirë nëse kryhen në mëngjes herët apo pasdite. Rruga ekzistuese përgjatë bregut të detit është e përshtatshme për shëtitje nëse keni një udhërrëfyes lokal dhe merrni autorizimin e duhur nga autoritetet ushtarake.

Zona ofron edhe mundësi për shëtitje malore. Për të mbërritur në majën e kodrës së parë (fusha e Ravenës) nga baza ushtarake duhet gati një orë dhe duhet të ecni edhe një orë tjetër për të arritur në bregun e detit në anën tjetër të gadishullit, në gjirin e Bristanit (shikoni hartën).

Për ngjitje më të vështira, që duan më shumë kohë (4-6 orë) rekomandohet të keni me vete një çadër dhe pajisje fjetjeje për të kaluar natën në natyrë, pranë plazheve në gjiret e shumta apo në fushën e Ravenës.

Harta tregon itineraret e ndryshme brenda zonës së mbrojtur të cilat nuk janë të shënuara në terren:

1. Kurri i Karaburunit: 20,4 km (4 orë)
2. Fusha e Ravenës – Kepi i Gallovecit: 15,2 km (3 orë)
3. Orikum – Gjiri i Bristanit: 15 km (3 orë)

4. Gjiri i Bristanit – gjiri i Gramas: 15 km (3 orë)
5. Gjiri i Gramas – Palasë: 12 km (2,5 orë)
6. Llogora – gjiri i Gramas: 13 km (3 orë)

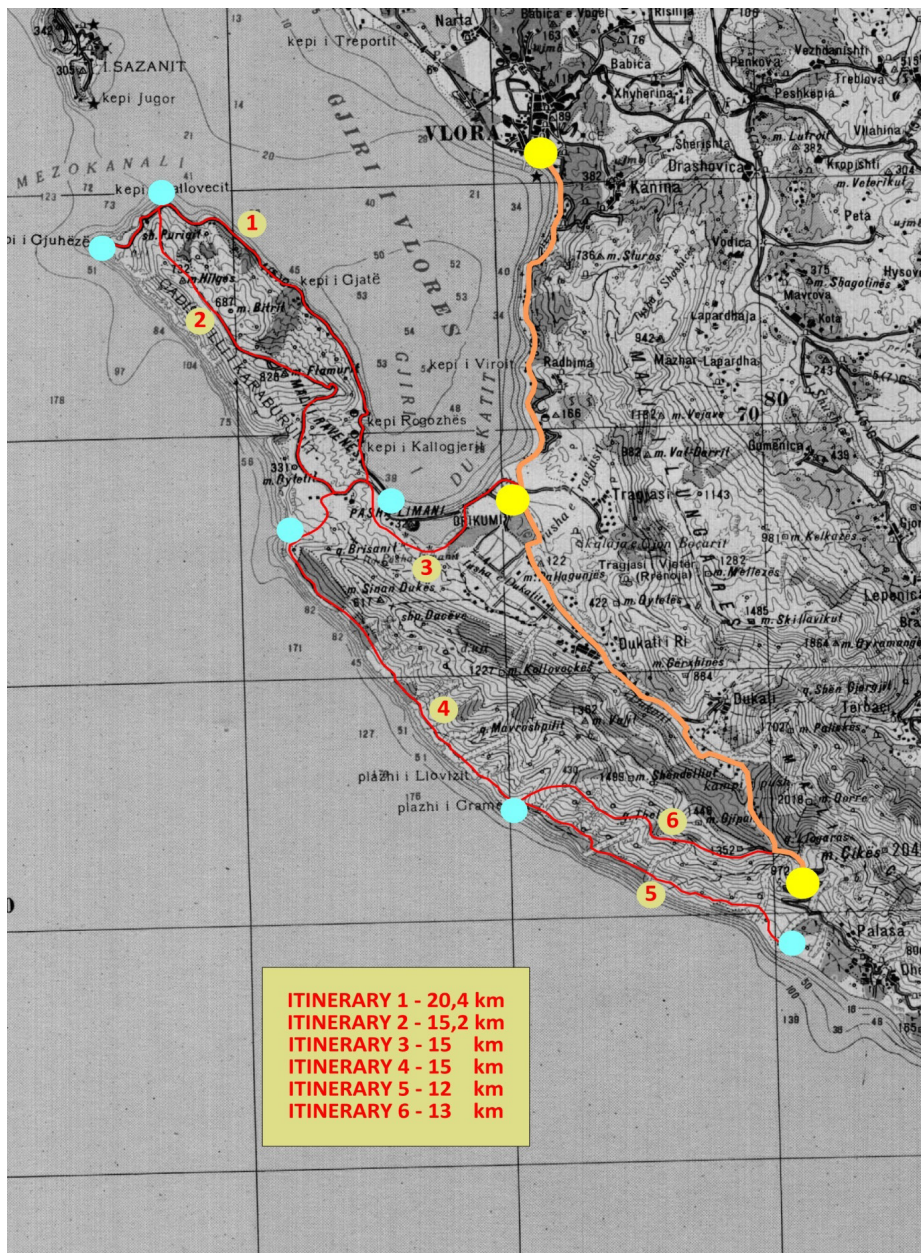
Shëtitjet me biçikleta

Shëtitjet me biçikleta malore të japin mundësinë të zbulosh aspekte të ndryshme e interesante të zonës së mbrojtur. Shtegu i bregdetit mund të shëtitet me biçiklete për rreth një orë e gjysmë.

Në thellësitë e detit blu

Aktivitetet e rekomanduara për zhytësit amatore përfshijnë zhytjen me maska (snorkelling) përgjatë bregut për të vrojtuar mrekullitë e botës nënujore.

7 Mundësitë për të ardhmen

Zhvillimet e fundit në territorin e qarkut të Vlorës kanë qenë përgjithësisht të pa planifikuara, dhe shpesh përfitimet afatshkurtra kanë dominuar mbi konsideratat afatgjata mjedisore. Megjithatë, ekosistemet natyrore dhe burimet biologjike mund të sigurojnë të mira dhe shërbime të vlefshme për industrinë e turizmit. Sidoqoftë, sfida qëndron në sigurimin zhvillimit të turizmit në harmoni me kërkesat mjedisore.

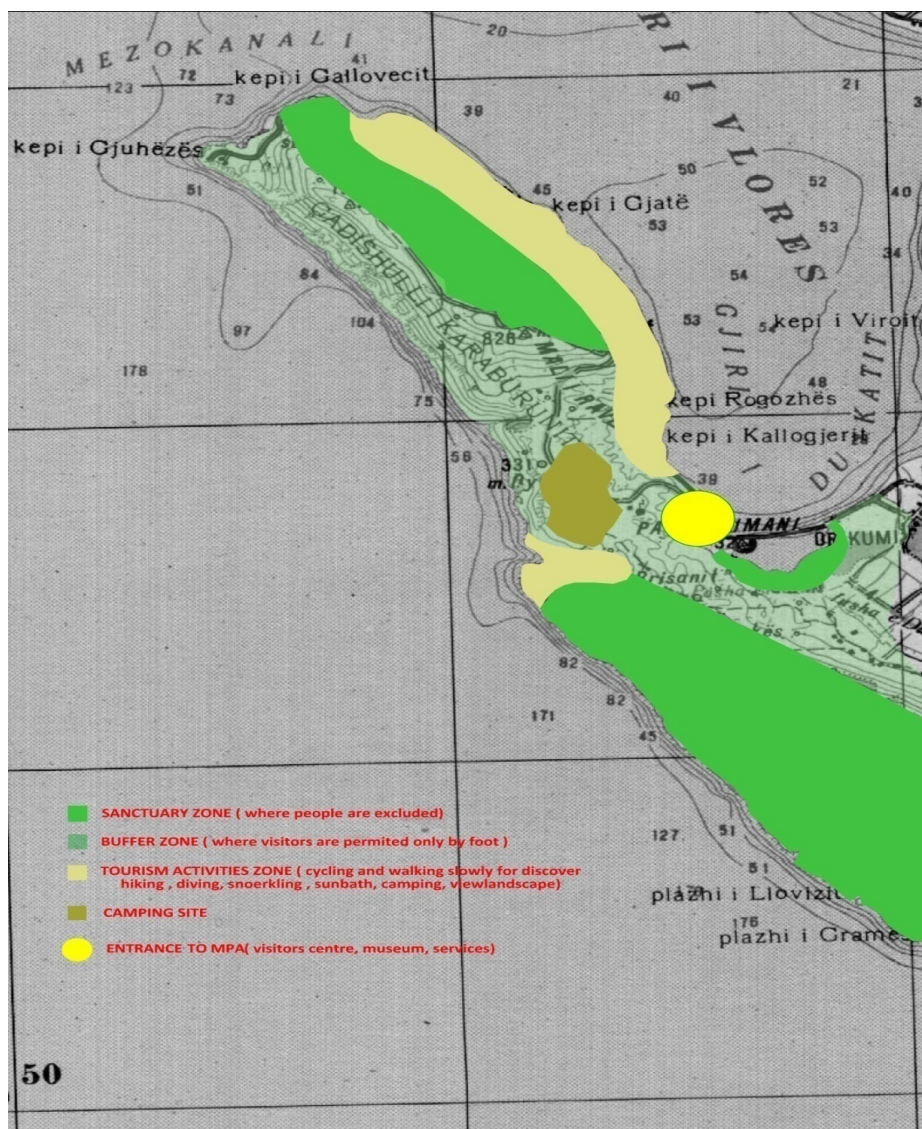
Turizmi i qëndrueshëm mund të gjenerojë punësim dhe të ardhura duke u bërë kështu një nxitës i mirë për ruajtjen e natyrës. Ai gjithashtu mund të rrisë ndërgjegjësimin e publikut mbi morinë e të mirave dhe shërbimeve që sigurohen nga biodiversiteti si dhe mbi rëndësinë e respektimit të njohurive dhe traditave lokale. Turizmi i qëndrueshëm ka potencialin të përputhë kërkesat ekonomike me ato mjedisore duke i dhënë një kuptim praktik zhvillimit të qëndrueshëm.

Zonat e mbrojtura ekzistuese dhe parku detar, me një menaxhim më të përshtatshëm, duhet të përfshihen në kontekstin rajonal dhe të lidhen me

interesat e zonave të tjera. Kjo jo vetëm do të rrisë interesimin por do të shpërndajë edhe përfitimet në një komunitet më të gjere dhe do të ndihmojë në ruajtjen e cilësisë së burimeve rekreative që tërheqin turistët.

Plani i përgjithshëm i përdorimit të territorit duhet të marrë në konsideratë përfitimet ekonomike që do të ketë zona nga zhvillimi i turizmit. Infrastruktura e industrisë së turizmit mund të shkatërrojë balancën natyrore të burimeve të bregdetit apo të ishullit. Tipi i saktë i turizmit të dëshiruar dhe strategjia për të nxitur zhvillimin e tij duhet të shqyrtohet me kujdes dhe vendimet e marra duhet të marrin në konsideratë vlerat mjedisore dhe alternativat e zhvillimit të burimeve natyrore.

Zhvillimi i turizmit kërkon përgatitjen e një plani menaxhimi tërësisht të integruar me planet e sektorëve të tjerë për zonën. Plani duhet të përfshijë një sistem zonimi, ku zona e mbrojtur të ndahet në disa nën zona, si: zona strikte ku nuk lejohet asnjë aktivitet njerëzor; zona të natyrës së egër, ku vizitorët lejohen vetëm për shëtitje në këmbë apo biçikleta; zona turistike, ku vizitorët kryejnë aktivitetet

e tyre në përputhje me rregullat e caktuara; dhe zona e zhvillimit ku mund të përqendrohen shumica e strukturave turistike.

Këto zona mund të ndahen më tej në dy kategori: zona të përdorimit ekstensiv ku infrastruktura e parkut si rrugë, shtigje, sheshe kampingu, mund të përdoren për aktivitete rekreative me intensitet të ulët; dhe zona të përdorimit intensiv, ku pritet të ketë një përqendrim më të madh vizitorësh.

Baza ushtarake e Pasha Limanit mund të ndryshojë funksionin duke u kthyer në qendrën kryesore të parkut detar. Godinat ushtarake mund të përdoren si qendra

informacioni për pritjen e informimin e vizitoreve, edukimin mjedisor, trajnime, dyqane për vizitoret, shërbim të ndihmës së shpejtë, etj.

Qendra e vizitoreve do të mirëpresë grupe studentesh që organizojnë aktivitete të edukimit mjedisor, apo do të drejtojë turistet drejt shëtitjeve dhe itinerareve të ofruara në bashkëpunim me guidat lokale në brendësi të parkut detar. Një salloni mirë pajisur multimedial ju jep mundësinë të zhvillonit një larmi aktivitetsesh interaktive edukimi. Duke pasur parasysh që shumica e anijeve të bazës ushtarake të Pasha Limanit janë jashtë përdorimit mund të planifikohet ndërtimi i një muzeu të hapur në natyrë, ku vizitoret mund të mësojnë mbi historinë e kësaj baze të rëndësishme ushtarake të ndërtuar nga rusët në vitin 1950 (shikoni hartën).

Rrjeti i rrugëve duhet të krijojë mundësinë për të vizituar të gjitha zonat me tërheqëse të parkut detar, dhe shtigjet ekzistuese duhet të përmirësohen për t'iu përshtatur të gjithë kategorive të vizitorëve. Fusha e Ravenës mund të përdoret nga turistët si një shesh kampingu.

INCA

INSTITUTE FOR NATURE CONSERVATION IN ALBANIA

INSTITUTI PËR RUAJTJEN E NATYRËS NË SHQIPËRI

Potenciali për zhvillimin e ekoturizmit

Parku Kombëtar Detar Karaburun - Sazan

Me mbështetjen financiare të:

